

Ideologia și complexe „memoriilor” lui Adrian Marino*

Prof.dr. Andrei Grigor (Nicolae Ioana)
Universitatea ”Dunărea de Jos” din Galați

În aproximativ patru decenii de activitate (1965 – 2005), numele lui Adrian Marino a dobândit o anume notorietate, grație mai multor volume apărute (unele în străinătate) între limitele acestei perioade.

Format sub tutela spirituală a lui George Călinescu, căruia îi este asistent timp de doi ani (1945-1947) la Literele bucureștene și din a cărui viziune istorico-critică se revendică „Viața lui Alexandru Macedonski” (1966) și „Opera lui Alexandru Macedonski” (1967), neagă destul de repede această tutela și se dezice de fostul său tutore despre care nu va vorbi niciodată în termenii gratitudinii. De altfel, în afara înclinației către munca asiduă, a dedicației față de investigația documentaristică și a dorinței completitudinii, spiritul său pare impermeabil la scriitura de talent și la spectacolul construcțiilor critice caracteristice operei călinesciene.

De aceea, deși stimabile sub cele trei aspecte enumerate mai sus, studiile sale impresionează prin efort, capacitate de organizare și de sinteză a unei materii ample, dar rămân sensibil îndepărtate de universul creativității și de deschiderile imaginative necesare analizei critice de finețe. Meritele rămân însă și își află justificarea în primul rând în cele câteva sinteze ample și laborioase, istorie și inventar de idei [1], dar și în faptul că „se oferă programatic drept premise pentru efortul constructiv al generațiilor tinere de cercetători”. [2] Fără îndoială, nici în această privință exemplul și lucrările lui Adrian Marino nu sunt singulare, din fericire, în timpul cultural contemporan, deși nici foarte numeroase nu s-ar putea spune că sunt. Chiar *Dicționarul General al Literaturii Române* la care face trimitere nota [2] este un foarte bun exemplu de implicare a efortului constructiv al „generațiilor tinere de cercetători”, sub bagheta incontestabil prestigioasă a academicianului Eugen Simion. În sfârșit, din motive care pot face obiectul altei analize, chestiunile privitoare la modele și exemplarități, de la cele profesionale la cele morale, sunt destul de amestecate în cultura și în lumea intelectuală de astăzi.

Ultima carte semnată de Adrian Marino, apărută postum, conform unei dorințe testamentare, la cinci ani de la moartea autorului, contrariază – stârnește admirații sau le intensifică pe cele deja exprimate, determină reacții adverse, dezbateri, analize, replici și replieri, jubilații, puneri la punct, clarificări, corecții, explicații, justificări, adică o serie de atitudini mai mult natural omenești decât culturale, care i-au putut determina pe unii care au intrat în arena controverselor să o proclame „cartea anului 2010”. În opinia mea e cam mult, sau, în orice caz, nu este ce ar trebui să fie în dreptul acestei titulaturi care desemnează în mod curent profesionalismul de excepție, izbânda culturală și nu amintirea profund marcată de ranchiună, enunțul constructiv și nu cel denigrator.

Deși dă de multe ori impresia că sunt semnul unui narcisism postum – și chiar sunt, într-o măsură considerabilă – memoriile lui Adrian Marino reprezintă mai degrabă o atitudine de total negativism, opera autorului însuși aflându-se sub apăsarea propriului verbiaj negator. În mod paradoxal, într-un capitol cărturarul nu contenește să-și deteste cărțile, pe rând, cu meticulozitate și temeinicie. Obida nu vine, cum s-ar putea crede, din vreo dorință ardentă de perfecțiune nesatisfăcută – sub acest aspect, memorialistul nu are

îndoieli că opera îi este impecabilă – ci din suferința că nu a fost întâmpinată cu entuziasmul și explozia de urale pe care autorul a așteptat-o și din bănuiala că lumea în care a dat-o la iveală nu o merită și nu îl merită. Altminteri nu s-ar putea înțelege de ce evocarea fiecărei lucrări se însoțește cu suferința că cineva (Mircea Eliade, Fănuș Neagu, René Étiemble și alții) nu a reacționat cu gratitudinea sperată, cu extazul intelectual dorit. Nesatisfăcută, aspirația la unicitate (excepționalitatea i se pare insuficientă) a memorialistului se transformă în agresivă tendință de punere a celorlalți, a tuturor aproape, sub acuzația de deficit caracterial, moral și chiar intelectual. E vorba aici mai degrabă de un complex al singularității decât de obsesia și suferința sentimentului de singurătate.

Dincolo de această coordonată a memoriilor, susceptibilă să fie supusă unui demers psihanalitic mai mult decât unei analize documentare, sunt de spus câteva cuvinte despre ideologia care structurează acest text.

Adrian Marino și-a făcut faima unui strălucit ideolog liberal, calitate care i-a fost deseori evidențiată și admirată și pe care el însuși o prezintă, de multe ori ca pe o insignă de preț, în „Viața unui om singur”. Sub insignă, cel puțin unul dintre sensurile cuvântului și conținuturile doctrinei nu este de găsit. Libera competiție culturală și toleranța față de ceilalți îi sunt străine memorialistului care demonstrează că mult mai familiare și mai dragi îi sunt termenii de opoziție ai acestor două atitudini.

Pare că pentru Adrian Marino nu există - și nici nu ar trebui să existe – decât propria persoană și propria operă.

O aversiune nereținută, necenzurată față de „intelectualul de primă generație” se exprimă cu mare frecvență în rândurile memoriilor. Nici o rezervă, nici o întrebare asupra eventualei valori a „detestabilei” categorii nu însoțește vreodată acest dispreț. Nici o grijă față de propria doctrină care ar fi trebuit să admită că un șir social poate fi rupt prin talent, competență, profesionalism, măcar din când în când, și că individul nu poate fi condamnat de vreo normă să rămână fixat într-o categorie.

În plus, memoriile lasă loc impresiei că puțini, foarte puțini scriitori/intelectuali merită atenția și prețuirea lui Adrian Marino. Fie ei români sau străini. Orice semn de indiferență manifestată față de persoana memorialistului, reală sau închipuită, atrage aspre muștrări, o iremediabilă obidă și o iute expediere a celui care a făcut imprudența să nu-i acorde atenția și admirația așteptată. Așa se întâmplă cu mai toți intelectualii români, dar și cu René Étiemble, Roland Barthes, Jean Starobinski...

O afirmație cum este cea reprodusă în rândurile următoare ar putea să uluiască, indiferent de cine ar fi rostită, dacă nu ar fi în tonul, în ideatica, în fluxul resentimentar rămase constante pe întreg parcursul memoriilor:

„Am refuzat în bloc și definitiv întreaga cultură și literatură a epocii comunist-ceaușiste. N-am studiat-o, n-am citit-o. [...] Dar refuzul meu, categoric și absolut, era și a rămas de ordin pur ideologic”.

O atitudine care nu necesită și nu merită prea multe comentarii, indiferent care i-ar fi determinările ori susținerile „teoretice”.

Fragmentul citat ar putea, de altfel, să țină loc de orice analiză dedicată „Vieții unui om singur”.

Note

* Adrian Marino, *Viața unui om singur*, Editura Polirom, București, 2010

1. *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987 și *Biografia ideii de literatură*, 7 volume, Cluj-Napoca, 1991-2003) sunt, poate, cele mai bune exemple

2. Monica Spiridon, *Marino, Adrian*, în *Dicționarul General al Literaturii române*, L-O, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005